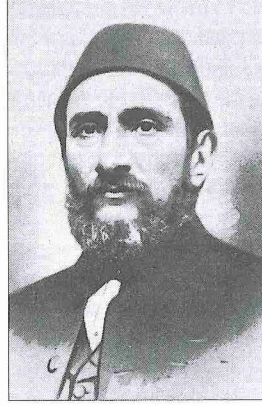

ve uzun yıllar bu köyün yöneticiliğini yaptı (1842-1850). Buraya yerleştirilen mültecilere Fransız vatandaşlığı verilerek Ruslar'ın iade taleplerinden korundu. Macaristan ve Polonya'da çıkan büyük ayaklanmaların (1848) Rus kuvvetleri tarafından kanlı bir şekilde bastırılması neticesinde meydana gelen büyük mülteci akını sebebiyle İstanbul'daki Polonya diplomatik temsilciliği (Şark Ajansı) daha da önem kazandı. Çayka Çaykovski ajansın şefi olarak burada önemli işler görmekte, irtibatlar sağlamakta, faaliyetleri özellikle Ruslar tarafından takip edilmekteydi. Ayrıca Macar mültecileriyle ilgili haberleri Macar milliyetçi önderi Kossuth'a bildirmekte ve bunların isteklerini Türk mercilerine aktarmaktaydı. Mültecilerin toplu halde bir yere yerleştirilmesi için gayret gösterdi. Rusya'nın mülteciler meselesi sebebiyle savaş açmak niyetinde olmadığına, ancak İngiltere ve Fransa yardımının söz konusu olması halinde Bâbü'lî'nin böyle bir şeyi göze alabileceğine inanmaktaydı (Nazır, s. 156).

Çayka Çaykovski, Rusya'nın Türk topraklarından çıkarılmasını talep etmesi ve Fransa'nın da himayesini çekmesi üzerine

Sâdık
Mehmed
Paşa

müslüman olarak Osmanlı vatandaşlığına geçti (Aralık 1849). Kont Wladislav Koşciyelski ajansın yeni şefi oldu. Adampol'ün yöneticiliğini ise Antoni Viyeruski'ye devretti. Kendisine "huzûr-ı vâlâ-yı fetvâ-penâhîde telkîn-i dîn olunmasını ve bir isim verilmesini niyâz ettiğinden" Şeyhülislâm Ârif Hikmet Beyefendi'ye gönderilmiş olduğu konuyla ilgili sadâret tezkiresinden anlaşılmaktadır. Meşihatta kendisine ikramda bulunulmuş, daha önce İslâm'a geçmiş olduğundan ayrıca "telkîn-i dîn" edilmesine ihtiyaç duyulmamış, Mehmed ismi ve Sâdık mahlası verilmiştir (22 Safer 1266 [7 Ocak 1850] tarihli meşihat tezkiresi: Ahmed Refik, s. 152). Mehmed Sâdık, paşa rütbesiyle Osmanlı ordusunda hizmete girdi (1851) ve Kırım savaşı esnasında kurulan (Aralık 1853), kendisine haç ve hilâl işaretlerini taşıyan özel sancak verilen ve 1872'ye kadar ayakta kalan Türk-Leh Kazak Alayı'nın kumandanlığını yaptı (Ziolkowski, s. 23-36). Dobruca'da Ruslar'a karşı savaştı, Silistre müdafaasında üstün başarı gösterdi ve Çayka Paşa olarak tanındı. Kırım savaşının ardından Rumeli beylerbeyi rütbesi verildi. 1870'te Bulgaristan'daki ayaklanma tehlikesini bertaraf etmek ve meselenin uzlaşma ile çözümünü sağlamak üzere görevlendirildi; istenilen neticenin alınmasında katkıda bulunan ve bu hizmetinden ötürü Rusya tarafından affa uğradı. Bu arada karısı ölmüş bulunan paşa Rusya'dan maaşa bağlanarak Kiev'de oturmak üzere Türk ordusundan ayrıldı (1872) ve Ukrayna'ya geri döndü (1873). Burada bütün hayatına yön vermiş olan zihniyet ve eylemlerine tamamen ters düşecek büyük bir değişim gösterdi; Müslümanlığı terketti, vatandaşlarını Ruslar'la uzlaşmaya çağıran ateşli yazılar yazarak propaganda faaliyeti içine girdi. Fakat kimseye yaranamadı ve saygınlığını kaybetti. 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nda Türkiye'ye geri çağrıldıysa da bu davete itibar etme-

di. Ancak bütün bunlar kendisini bunalıma soktu. Daha önce gazetelere haber vererek Çernigov'da intihar etti (18 Ocak 1886). 22 Şubat 1866'da İstanbul Cihangir'de ölen karısı Ludwika Sniedecka'nın mezarı bugün hâlâ Polonezköy'de bulunmaktadır (Toros, s. 26).

Sâdık Mehmed Paşa, askerî ve siyasî kişiliği yanında özellikle edebî çalışmalarıyla da tanınmıştır. Yazdığı tarihî hikâyelerde Ukrayna yanında Tuna'nın Slav bölgesini mekân olarak seçmiş, Ukrayna Kazakları ve Çingeneler'in fantezi dolu maceralı hayatlarını romantik bir üslûpla kaleme almıştır. Alman okurları arasında önemli yer tutmuş ve eserlerinin büyük kısmı Almanca olarak da yayımlanmıştır. Basılmış eserleri içinde önemlileri şunlardır: *Kazak Hikâyeleri* (Paris 1837; Glogau 1838), *Wernyhora* (I-II, Paris 1838; Leipzig 1841), *Kırdzalı* (Paris 1841; Stuttgart 1843), *Ukrainki* (Berlin 1841), *Hetman Ukrainy* (Ukraynaca, I-II, Berlin 1841; Almanca, I-III, Leipzig 1843), *Stefan Czarniecki* (Paris 1842). Yazar tarafından gözden geçirilen bu eserler ilâve edilen yeni hikâyelerle birlikte 1862-1875 yılları arasında on bir cilt halinde Leipzig'de basılmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Brockhaus' Conversations-Lexikon, Leipzig 1883, IV, 747; P. Ziolkowski, *Adampol-Polonezkeuy: Colonie polonaise en Asie-mineure. Notes historiques* (İstanbul 1922), İstanbul 1989, tür.yer.; Ahmed Refik, *Türkiye'de Mülteciler Meselesi*, İstanbul 1926, s. 152, 177; *Osmanlı İmparatorluğu ile Lehistan (Polonya) Arasındaki Münasebetlerle İlgili Tarihî Belgeler* (haz. Nigâr Anafarta), İstanbul 1979, s. 61-63, 113, 114, 119, 120-121; Taha Toros, *Geçmişte Türkiye-Polonya İlişkileri: Turco-Polish Relations in History*, İstanbul [1983]; J. S. Latka, *Polonezköy Adampol: Cennetten Bir Köşe* (trc. Nâlan ve Antony Sarkady), İstanbul 1992, tür.yer.; Bayram Nazır, *Macar ve Polonyalı Mülteciler: Osmanlı'ya Sığınanlar*, İstanbul 2006, s. 137, 140-150, 155, 156.

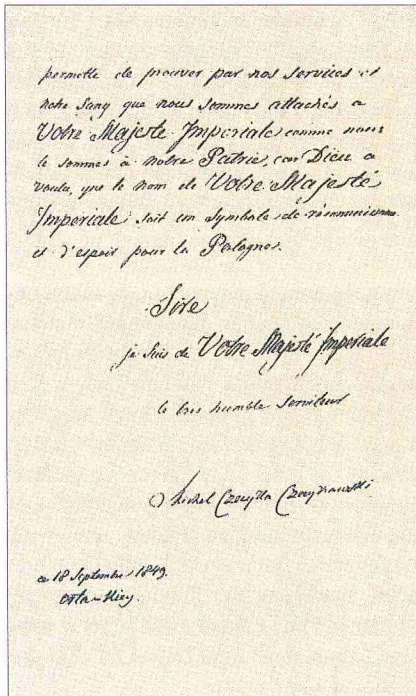
KEMAL BEYDİLLİ

SÂDİK MEHMED PAŞA (1826-1901)

Osmanlı devlet adamı,
Maliye nâzırı ve başvekil.

Bayındır ulemâsından Müftü Abdullah Efendi'nin oğludur. Kendi ifadesine göre 1836 yılına kadar Sâlihizâde Hüseyin Efendi'nin mektebine devam etti, babası ve büyük kardeşi Reşid Efendi'den faydalandı. Arapça yanında Farsça öğrenmeye çalıştı. Babasının ölümü üzerine (1843) Tireli Hâfız Emin Efendi'den eğitimini sürdürdü. 1844'te Bayındır müdürlüğüne getiril-

Sâdık Mehmed Paşa'nın Sultan Abdülmecid'e yazdığı mektubun son sayfası

di. Vali Kara Osmanzâde Yâkub Paşa'nın haksız uygulamaları neticesinde kardeşi Reşid Efendi'nin Midilli'ye sürülmesi üzerine ailesi dağılınca İzmir'e yerleşti. Burada yemiş ticareti yapan Mehmed Ali Ağa'nın yanında kâtip olarak çalışmaya başladı ve bir müddet sonra damadı oldu. Bu arada ticaret ve hesap işlerinde bilgi edinmeye başladı; bir süre İzmir gümrüğünde çalıştı, Fransızca öğrenmeye gayret etti ve İstanbul'a gidip tercüme odasına girdi. 26 Temmuz 1857'de Beyrut emlak tahririne memur edildi. 1860'ta arazi anlaşmazlıklarının halli için Yanya'ya gönderildi.

Ecnebi tebaası ile konsolosu olan yerlerde siyasî işleri idare etmek üzere "politika memuru" sıfatıyla Şam'a gönderildi ve burada bir müddet vazife gördü. Gümrük İdaresi'nin emanete çevrilmesi sırasında 27 Nisan 1861'de Selânik gümrük emanetine getirildi. 7 Mayıs 1866'da Dîvân-ı Muhâsebât Muhâkemât Dairesi'nde teşkil edilen Mesâlih-i Umûmiyye Kısmı üyesi oldu. 25 Şubat 1867'de Maliye Nâzırı Şîrvânîzâde Mehmed Rüşdü Paşa'nın aracılığıyla eshâm-ı umûmiyye emanetine tayin edildi. Haziran-Temmuz 1868'de bazı malî işlerin halli için Paris'e gitti ve oradayken 18 Şubat 1869'da yine Şîrvânîzâde'nin sevkıyla Maliye nâzırlığına getirildi. 8 Nisan'da Paris'ten döndü.

Maliyedeki liyakat ve ehliyetinden ötürü kendisine Sadrazam Mehmed Emin Âfi Paşa'nın arziyle vezirlik rütbesi verildi (28 Nisan 1869). 8 Ağustos 1870'te Evkaf nezâretine tayin edildi. 24 Ekim'de Aydın valiliğine gönderildi. 22 Eylül 1871'de ikinci defa Maliye nâzırı oldu. Nezâretteki üst düzey memurların kendisine sorulmadan tayin edilmesi ve yapılacak istikrazın yüksek faizinden ötürü kabine toplantısında Sadrazam Mahmud Nedim Paşa ile anlaşmazlığa düşmesi üzerine azledildi (13 Kasım 1871). İkinci defa Aydın valiliğine getirildi (30 Haziran 1872). Midhat Paşa'nın sadâretinde üçüncü defa Maliye nâzırı oldu (13 Ağustos 1872) ve Esad Paşa'nın ilk sadâretinde nezâretten ayrıldı (16 Şubat 1873). Şîrvânîzâde'nin sadâretinde rûsûmat emanetine tayin edildi (7 Mayıs 1873). Bir banka kurulması ve Rumeli demiryolları inşası sebebiyle Baron Hirsch'in çıkardığı zorlukların halli için 1874'te Paris'e gitti. Döndükten sonra aynı yılın temmuz ayı başlarında rûsûmat nezâretinden ayrıldı.

Mahmud Nedim Paşa'nın ikinci sadâretinde Paris sefiri olan Sâdık Mehmed Paşa

(25 Ekim 1875) Abdülaziz'in tahttan indirilmesinde rol oynayan kişilere yakın olması sebebiyle, Avrupa'ya sürülen Midhat Paşa ile görüşme ihtimalinin ortadan kalkması için Paris'ten alınarak Tuna valiliğine tayin edildi (5 Şubat 1877). Üç ay sonra valilikten alındı ve İstanbul'a geldikten sonra hava değişikliği için Midilli'ye gitti. 9 Ağustos 1877'de tekrar İstanbul'a döndü. Dâire-i Seraskerî'de bazı vekillerle teşkil edilen Meclis-i Askeriyye'ye dahil edildi. Ardından Muhacirîn Komisyonu başkanlığına getirildi. Üç ay kadar sonra İstanbul mebusu olarak yeni açılan meclise girdi (Kasım 1877).

Hamdi Paşa'nın sadâretinde ikinci defa rûsûmat nâzırı oldu (11 Ocak 1878) ve Rusya ile mütareke yapmak üzere gönderilen Nâmık Paşa'nın dönüşüne kadar Hazine-i Hâssa Nezâreti'ne vekâlette bulundu. Edirne'ye gelen General Ignatiev ile barış müzakereleri yapmak için görevlendirildiyse de bunu kabul etmedi. 18 Nisan 1878'de Nâfia Nezâreti uhdesinde kalmak şartıyla Meclis-i Vükelâ reisliğine getirilerek başvekil oldu. Ayastefanos Antlaşması'ndan sonra Yunan sınırında hareketlilik ve Türk topraklarına saldırı eksik olmamakta, Yunanistan bu sıkışık zamandan istifade etmek istemekteydi. Bulgarlar'ı tutan Ruslar karşısında meseleye müdahil olan İngiltere de denge politikası gereği Yunanistan'a sahip çıkmakta ve bazı toprakların bu devlete bırakılması için Bâbıâli'ye telkinde bulunmaktaydı. Öte yandan İngiltere Kıbrıs'ın ve Avusturya-Macaristan Bosna-Hersek'in kendisine bırakılmasını istemekteydi. Osmanlı topraklarının paylaşımını tekrar düzenlemek üzere Berlin Kongresi toplanmış bulunuyordu. Başvekilliğe getirilen Sâdık Paşa bu gibi meselelerle uğraşmak zorunda kaldı.

Başvekilliğe tayininden otuz üç gün sonra Ali Suâvi vak'asının zuhur etmesi (18 Mayıs 1878) Sâdık Mehmed Paşa'nın siyasî hayatının sonu oldu ve kısa bir süre içinde azledilmesine sebebiyet verdi (28 Mayıs 1878). II. Abdülhamid kendisini yalnız azletmekle kalmamış, bir daha gelmemek üzere İstanbul'dan uzaklaştırmıştır. Bu kararı tutumuyla ilgili olarak çeşitli sebepler ileri sürülmüştür: Bunlar arasında Ali Suâvi olayında hemen tepki göstermemesi ve sonucu bekler gibi bir izlenim vermesi, Abdülaziz'i tahtan indirenler yakınlık töhmeti altında olmasının da etkisiyle olayın tertipçileri arasında görülmesi, Çırağan'a yapılan baskına dair II. Abdülhamid ile görüşmesinde V. Murad'ın ortadan kaldırıl-

masını teklif etmesi, padişahın bu olayda vükelânın rolünün olduğuna dair târizde bulunmasına, "Vükelânın iştiraki olsaydı neticesi böyle olmazdı" şeklinde cevap vermesi, bu cevaba padişah tarafından başka anlamların yüklenmiş olması sayılabilir.

Sâdık Mehmed Paşa, İngiliz elçisi Henry Layard'ın sevkiyle önce Berlin Kongresi'ne birinci delege olarak düşünüldüyse de üzerinde bir vazife bulunmadığı Alman sefiri tarafından ihbar edilince bundan vazgeçildi. Kendisine teklif edilen Suriye, Ankara, Trablusgarp valiliklerini kabul etmedi. Sonunda Cezâyir-i Bahr-i Sefid valiliğine (Rodos ve Sakız adası valiliği) gönderildi (12 Haziran 1878) ve bu görevde üç sene kaldı. Valiliği esnasında Midilli mutasarrıfı olarak tayin edilen Nâmık Kemal ile önceleri iyi geçindiyse de daha sonra araları açıldı. Valiliği sırasında Sakız adasında bir banka kurulması, şehrin açık liman haline getirilmesi, vergilerin affı, kalenin yıkılması, dağlardaki köylerin sahillere nakli gibi teklifleri İstanbul'da hoş görülmedi. Yine bu dönemde vilâyet merkezinin Rodos'tan Sakız'a naklinden sonra meydana gelen büyük depremde (22 Mart 1881) adada ağır hasar oluştu. 16 Nisan'da valilikten istifa eden Sâdık Mehmed Paşa'nın istifası hemen kabul edilmeyip daha sonra azledildi (4 Haziran 1881). Limni'de oturmaya memur edilerek kendisine üç yıl sonra 10.000 kuruşluk bir mâzûliyet maaşı bağlandı.

1319 yılı başlarında (Nisan-Temmuz 1901) Limni'de vefat eden Sâdık Mehmed Paşa buradaki Niyâzi-i Mısıri Türbesi civarına gömüldü. İstikrazlardan yüksek komisyon aldığına ve irtikâbıyla ilgili olarak hakkında çıkarılan söylentilere rağmen fazla bir malı olmadığı görülmüş, terekesinden bazı kıymetli eşya ile pahalı pırlantalar çıkmıştır. Esmer tenli olması sebebiyle arkadaşları arasında "Kara Sâdık" adıyla anılmış, sonraları "Kara Vezir" lakabını almıştır. Memuriyetleri esnasında vahim gelişmeler meydana geldiğinden bahtının kara olduğu söylenmiş ve kendisine uğursuzluk atfedilmiştir. Nitekim Tuna valiliği zamanında Rus ordusu Tuna'yı geçmiş, Maliye nezâreti esnasında nezâret binası yanmış, giriştiği malî işlerde ve istikraz teşebbüslerinde devleti büyük ziyana uğratmış, kısa süren başvekilliği esnasında Ali Suâvi vak'ası meydana gelmiş, Kıbrıs adası "hayalî faydalar ümidiyle" İngiltere'ye terk edilmiş, Cezâyir-i Bahr-i Sefid valisi iken vilâyet merkezini büyük bir deprem harabeye çevirmiştir.

Şirvânîzâde'nin Maliye nâzırlığında te-
veccühünü kazanıp onun himayesiyle iler-
lemiş ve yerine Maliye nâzırı olmuşsa da
Maliye'den hâmisî gibi pek anlamadığı ve
bilgisinin Maliye hazinesinin usul ve kai-
delerini bilmekten ve "Frenk bankaların-
dan birtakım malî tabirat öğrenip finan-
siyer geçinmekten" öteye geçmediği ileri
sürülmüştür (Pakalın, *Maliye Teşkilâtı*,
III, 335). Maliye Nezâreti'ndeki icraatları bu
yargıları destekler mahiyettedir. Banker-
liğe heves ederek devletin paralarını batır-
dığına (Kazgan, I, 120-133), Maliye nâzırı
iken bir Rus bankeriyile şirket kurduğuna
ve kân ceplerine, zaranı devlete havale edil-
mek üzere borsa oyunları oynadığına ve
devleti zarara sokup zenginleştiğine dair
iddialar mevcuttur (Ali Rıza – Mehmed Ga-
lib, s. 170). İyi niyetle girilmiş olsa da ge-
nelde başarısız geçen malî operasyonları-
na ve devlete verdiği zararlara rağmen
zamanına ve emsaline göre maliye işlerin-
de uzman diye kabul edilmesi devrin bu
meslek dalındaki genel zafiyetinin bir so-
nucu olmalıdır. Malî müzayaka sebebiyle,
Meşihat-ı İslâmiyye Dairesi'nde kassâm ida-
resinde muhafaza edilen eytâm paralarını
istikraz şeklinde alıp sarfettiği ve iadesi
mümkün olamadığından bu kaynağı ku-
ruttuğu, yetimlerin paralarına olan bu te-
cavüzün başına gelenlerin sebebi olduğu
ileri sürülmüştür (Pakalın, *Maliye Teşkilâ-
tı*, III, 334, 336).

Maliye nâzırlığı zamanında kullanılan
defterlerle tutulan hesapların tanzim ve
islahına teşebbüs etmiş, memurların se-
viyesinin yükseltilmesi için bir derslane aç-
tırmış, programa ayrıca Fransızca dersler
koydurmuştur. Burada Münir Bey tarafın-
dan verilen usûl-i defterî derslerini 1861'-
de *Fenn-i Defter* adıyla taşbasması ola-
rak Matbaa-i Âmire'de bastırmıştır. Mali-
ye nâzırlığı başvekilliğinin önüne geçmiş
olan Sâdık Mehmed Paşa, devrin ilerici ri-
câli gibi anayasayı devletin kurtuluş vası-
tası ve Avrupa'nın Osmanlılar hakkındaki
kötü izlenimlerinin silinmesinin vesilesi ola-
rak görmekte, aksi takdirde devletin Endü-
lûs gibi yıkılıp gideceğine inanmaktaydı.

BİBLİYOGRAFYA :

Mehmet Zeki Pakalın, *Son Sadrazamlar ve
Başvekiller*, İstanbul 1942, II, 360-423; a.mlf.,
Maliye Teşkilâtı Tarihi (1442-1930), Ankara
1978, III, 318-351; İbnülemin, *Son Sadrazam-
lar*, s. 739-808; Ali Ekrem Bolayır'ın *Hâtıraları*
(haz. Metin Kayahan Özgül), Ankara 1991, s. 300-
301, 410, 417; Ali Rıza – Mehmed Galib, *Onüçün-
cü Asr-ı Hicrîde Osmanlı Devlet Ricâli*, İstanbul
2001, s. 169-173; Haydar Kazgan, *Galata Ban-
kerleri*, Ankara 2005, I, 120-133.

KEMAL BEYDİLLİ

SÂDİK el-MÜEYYED PAŞA (1858-1911)

Osmanlı devlet adamı.

Şam'da doğdu. Birçok devlet adamı ve
âlim yetiştiren Türk asıllı Azmzâde ailesi-
ne mensuptur. 1880 yılında girdiği Mek-
teb-i Harbiyye'den mülâzım-ı sâni rütbesiyle
mezun oldu (1883). Kısa bir süre Beşin-
ci Ordu'da görev yaptıktan sonra 1884'te
mülâzım-ı evvel rütbesiyle padişahın ya-
verleri arasına katıldı. Ertesi yıl piyade yüz-
başılığına ve ardından kolağası rütbesine
yükseltildi (1886). 1887'de Alman İmpara-
toru II. Wilhelm'in tahta çıkışını tebrik et-
mek için Almanya'ya gönderilen heyette
yer aldı. Aynı yıl Senûsî şeyhi Mehdî es-Se-
nûsî'ye II. Abdülhamid'in hediyesini gö-
türmekle görevlendirildi. Şeyhi Bingazi'ye
bağlı Çağbûb'daki zâviyesinde ziyaret eden
Sâdık el-Müeyyed dönüştü şeyh hakkında
bilgi veren, Çağbûb'da ve diğer zâviyelerde
yaşayan dervişlerin hayat tarzlarını, padi-
şaha bağlılıklarını anlatan bir rapor hazırlay-
ıp yâver-i ekrem Derviş Paşa vasıtasıyla
padişaha sundu. Muhtemelen bu göre-
vindeki başarılarından dolayı binbaşılığa
terfi ettirildi (Ağustos 1888). Kudüs'ü zi-
yaret eden Rus prensi Sergei ve eşine re-
fakat etmek üzere Ferik Ahmed Paşa ile
birlikte bu şehre (Kasım 1888), daha son-
ra askerî bilgisini geliştirmek amacıyla Al-
manya'ya gönderildi. 28 Mayıs 1891'de İs-
tambul'a döndü. 1894 yılının sonlarında kâ-
ırmakâm rütbesiyle Mâbeyn-i Hümâyun'-
da nöbetçi yaver olarak bulunduğu bilinen
Sâdık el-Müeyyed, ertesi yıl Yeniköy ve İs-
tinye çevresinde görülen kolera hastalığını
incelemek ve bir rapor hazırlamak üzere
Hey'et-i Sihhiye müfettişi Ömer Paşa baş-
kanlığındaki heyette görevlendirildi. Bu sı-
rada miralay oldu.

II. Abdülhamid, dünya müslümanlarını
himayesi altında tutma politikası bağla-
mında Sâdık el-Müeyyed'i ikinci defa Se-
nûsî şeyhine gönderdi. Senûsîler'in mer-
kezi olan Bingazi sancağındaki Kufra'ya
kadar sürecek olan bu yolculuk için kendi-
sine 400 lira, Muhammed es-Senûsî'nin o
sırada İstanbul'da bulunan vekili Şeyh Ab-
dülaziz Efendi'ye de 100 lira verildi (Eylül
1895). Abdülaziz Efendi, İstanbul'daki zi-
yareti sırasında muhtemelen Çağbûb Zâ-
viyesi'nde Osmanlı memurları tarafından
rahatsız edildiklerinden bahsetmiş ve eski
eser araştırma bahanesiyle Mısır'dan veya
başka yerlerden bölgeye gelen, aralarında
İngilizler'in de bulunduğu yabancıların ken-

dilerini huzursuz ettiğini bildirmiş olmalı-
dır. 7 Ekim 1895'te Bingazi'ye ulaşan Sâdık
el-Müeyyed, Bingazi mutasarrıfı Tâhir Pa-
şa, Şeyh Abdülaziz Efendi ve eşraftan ba-
zı kimselerle birlikte Kufra'ya doğru yola
çıktı. Birkaç ay önce Çağbûb'dan Kufra'ya
gelip yerleşen Mehdî es-Senûsî ile görüşe-
rek padişahın hediyesini sundu. Bir haf-
ta burada kaldıktan sonra 14 Kasım 1895'-
te şeyhin padişaha sunulmak üzere verdi-
ği bir arzıyı ve bazı hediyesini alarak Kuf-
ra'dan ayrıldı. Sâdık el-Müeyyed dönüştü
II. Abdülhamid'e sunduğu raporlarda şey-
hin padişaha bağlılığını bildirdiğini, yol bo-
yunca bütün bölge halkının padişaha hay-
ır dualar ettiğini, o zamana kadar burala-
ra hiçbir devlet memuru gitmediğini, hal-
kın da hiç sancak görmediğini, beraberin-
de götürdüğü iki sancağın gittiği yerlerde
devamlı dalgalandırıldığını ve bunun halk
tarafından sevinçle karşılandığını belirtmiş,
iki aydan fazla süren bu seyahatini *Afrika
Sahrâ-yı Kehrinde Seyahat* adlı eserinde
bütün ayrıntılarıyla anlatmıştır.

Temmuz 1896'da Bidâyet Mahkemesi
üyeleriyle birlikte özel bir görevle Birecik'-
te bulunduğu anlaşılan Sâdık el-Müeyyed,
Deyrizor sancağından gelen şikâyet üye-
rine durumu incelemekle görevlendirildi
(Aralık 1896). Benzeri görevlerle Urfa ve
Diyarbakır'da de bulundu. 15 Mart 1899'-
da mirlivâliğe terfi ettirildi. Ertesi yıl ya-
verlerle ilgili bütün kayıt ve muamelelerin
bir nezâret altında toplanması ve nâzırlı-
ğına Sâdık el-Müeyyed'in getirilmesi isten-
diyse de (BA, Y.MTV, nr. 200/3) âni bir ka-
rarla Kosova'ya gönderildi. 23 Nisan 1900'-
de altın imtiyaz madalyası ile taltif edildi.
Ocak 1901'de Salt-Mekke arasındaki Hicaz
telgraf hattının döşenmesiyle görevlen-
dirildi. Bu vesile ile kendisine birinci rüt-
beden Mecidî nişanı verildi. Suriye-Hicaz
telgraf hattının inşası sırasında altı ay bir
çadırda kalıp çöl Araplar'ıyla dostluk kur-
du. Telgraf hattının döşenmesi için yar-
dımlarına ihtiyaç duyulan, ancak araların-
da düşmanlık bulunan Yedâ, Fakir ve Belî
aşireti şeyhlerini Medâinisâlih'te bir araya
getirerek barıştırdı. Bu kabileler telgraf
merkezlerinin açılışı sırasında hizmetleri
karşılığında ödüllendirildi. Bu görevi es-
nasında hâtıralarını kaydettiği ve pek çok
fotoğraf topladığı, ancak bunların eviyle
birlikte yandığı anlaşılmaktadır (*Habeş Se-
yahatnâmesi*, s. 35-39). Görevi dolayısıyla
gittiği Mekke'de iken Hicaz demiryolu in-
şasından sorumlu Kâzım Paşa'nın mua-
vinliğine tayin edildi (Ocak 1902). 7 Kasım
1902'de ferikliğe yükseltildi ve birinci rüt-
beden Osmanlı nişanına lâıyk görüldü.